

Hva bestemmer befolkningens syn på psykologer?

BJØRN CHRISTIANSEN

*Institutt for samfunnspsykologi
Universitetet i Bergen*

What determines the public's attitude toward psychologists?

Abstract. — The public's perception of psychologists was examined through interviews of a national sample of close to 1000 subjects. The reliability of the interview data was ascertained by repeating some of the questions in a national opinion poll four months later. To obtain a comprehensive measure of the subjects' attitudes toward psychologists a psychophilia scale was constructed and its statistical properties investigated. The scale was derived from the subjects' answers to seven questions. Its internal consistency was shown to be acceptable. The scale was found empirically to be associated with education, age, marital status, income, source of income, occupational status, familiarity with psychologists, political party preference, and opinions about human affairs. By this last heading we refer to a cluster of beliefs concerning the possibility of being in command of one's own thoughts and feelings, the advantage of distance in gaining insight in personal problems, the benefit of open communication regarding mental disorders, the preference of professional helpers when hit by nervousness, and the advantage of referring a friend with mental troubles to professional care. Multiple classification analyses indicated age, party preference, source of income and opinions about human affairs to be independent predictors of psychophilia. When feasible, comparisons are drawn with the results of a national opinion poll conducted in 1969. The changes found in opinions about psychologists fit together with opinion changes concerning human affairs.

Vi har i en tidligere artikkel (Christiansen, 1986) beskrevet den norske befolkningens syn på psykologer. Vi baserte oss på spørsmål om psykologen som yrkesutøver — som ble stilt i en landsomfattende intervju-undersøkelse. Denne

ble finansiert gjennom en bevilgning fra Norsk Psykologforening og fra Meltzer-fondet ved Universitetet i Bergen. Data-innsamlingen ble utført i mai 1984 av Norsk Opinionsinstitutt og omfattet 949 intervjuobjekter. På grunnlag av svarmaterialet konstruerte vi to holdnings-skalaer. Vi betegnet de to skalaer som henholdsvis psykofili- og psykofobi-skalaen. Begge var bygget opp omkring svarene på 7 spørsmål, og gav en skårespredning fra 0 til 12. Jo høyere skåre på fili-skalaen, jo mer positiv anså vi en persons holdning å være til psykologer, og jo høyere skåre på fobi-skalaen — jo mer negativ holdning antok vi var tilstede. De to instrumenter viste seg å være høyt negativt korrelert ($r = -.84$), og vi skal i det følgende bare konsentrere oss om den ene av de to, nemlig psykofili-skalaen.

Psykofili-skalaen har en moderat, men tilfredsstillende indre reliabilitet. (Cronbach's Alpha = .70). Skalaen er signifikant korrelert med kjennskap til hvor psykologhjelp kan skaffes ($r = .24$), og med ønsker om at slik hjelp burde være lettere tilgjengelig ($r = .27$).

Når vi i det følgende skal behandle hvilke faktorer som bestemmer folks holdning til psykologer, vil vi se nærmere på hvilke variabler det er som gir statistisk signifikante utslag når det gjelder skårefordelingen på psykofili-skalaen. Vi vil ta for oss tre typer av bakgrunnsvariabler: Sosiodemografiske, sosiometriske og sosioideologiske faktorer.

Etter å ha gått inn på hver enkelt av disse variabelsett, vil vi forsøke å gi en samlet vurdering av en del bakgrunnsvariablers relative betydning.

Når det gjelder sosiodemografiske forhold vil vi konsentrere oss om 10 variabler — nemlig kjønn, alder, sivil-stand, utdannelse, bo-

sted, landsdel, inntekt, inntektskilde, yrkesstatus og yrkes-sektor. Mange av disse variablene står for typiske utvelgelses-kriterier ved survey-undersøkelser. De utgjør kontrollfaktorer i forbindelse med nasjonale utvalgs representativitet.

Med sosiometriske forhold tenker vi på omfanget av kontakt, på kontaktpunktene og den psykososiale distanse mellom informant og psykolog. Vi vil her skille mellom følgende betingelser: Lest om psykolog; sett/hørt psykolog på radio/TV; sett/hørt psykolog på kurs/møte; møtt psykolog personlig i selskap; truffet psykolog på reise, ferie, fritid; i slekt med psykolog. I tillegg til å se på virkningen av disse kontaktpunkter hver for seg, vil vi også gjøre bruk av et samlet kontaktmål i form av en familiaritets-indeks.

Sosioideologiske faktorer henspeiler på meninger, oppfatninger og verdiorienteringer vedrørende samfunnsmessige og mellommenneskelige forhold. Vi vil i utgangspunktet skille mellom to variabeltyper, mellom partipolitiske sympatier og livssyn/livsanskuelser.

Det er rimelig å ania at synet på psykologer er nær knyttet sammen med meninger om temaer som er forbundet med psykologi. Det er ikke utenkelig at psykologholdninger inngår i et holdnings-kompleks, hvor det er snakk om en gjensidig påvirkning mellom ulike komponenter. Selv om det i et slikt kompleks vil være umulig å isolere determinerende faktorer, kan en nærmere kartlegging av holdninger til psykologers rammebetingelser være av interesse.

I en kategori for seg står vi overfor verdi-orienteringer knyttet til helse, målsak, avholdssak, religion, populisme, naturvern, nasjonalisme, osv. Det er vanskelig uten videre å utelukke at slike ideologi-orienteringer kan ha en viss sammenheng med psykologholdninger. Vi har imidlertid i svært liten grad gått inn på denne type av variabler. Derimot har vi tatt for oss variabelen partipolitisk orientering og oppfatninger angående noen utvalgte menneskelige anliggender i form av en livsanskuelseindeks.

Resultater av tidligere studier

Vi er bare kjent med to tidligere undersøkelser som har forsøkt å belyse prediktor-variabler

for psykologholdninger. Den ene blir beskrevet av Baklien (1971) og bygger på en norsk landsomfattende representativ survey-undersøkelse av over 1600 intervjuobjekter. Den andre blir omtalt av Guest (1948) og baserer seg på intervjuer med 311 representanter for den voksne befolkningen i delstatene New York, Pennsylvania, New Jersey og Illinois — uten at det blir påstått at intervjuobjektene utgjør et balansert representativt utvalg.

Guets datainnsamling fant sted i 1946. Han presenterer ikke noen omfattende data-analyse, men hevder at to sammenhenger peker seg ut. Når han deler totalutvalget inn i de med høy og lav sosioøkonomisk status, finner han at «the top group in general are better informed, and could be more likely to get legitimate psychological help». Videre mener han at det lar seg dokumentere at «on the whole younger persons think more kindly of psychologists and are better informed about their activities» (p. 139). Guest mener altså at både alder og sosioøkonomisk status er holdningsbestemende faktorer.

Bakliens data ble innsamlet i 1969 og hennes analyser antyder flere interessante sammenhenger: Psykologers anseelse er høyere blant folk med høy enn med lav utdanning; folk bosatt på landet har en mer positiv holdning til psykologer enn folk bosatt i byer; høyere utdanning går sammen med en mer artikulert oppfatning av psykologer — både til mer positive og til mer negative holdninger; personlig kontakt med psykologer legger grunnlaget for en positiv holdning; psykologholdninger er korrelert med partipolitiske sympatier; det er en tendens til at folk som står avholdssaken nært og fjernt har en mer positiv holdning til psykologer enn de som befinner seg i en mellomposisjon, og det er en tendens til at folk som betegner seg selv som personlig kristne er mer skeptiske til psykologer enn de som ser på seg selv som ikke-personlig kristne, og at disse igjen er noe mer skeptiske enn den øvrige del av befolkningen.

Baklien gjør ikke bruk av noe samlet mål på psykologholdninger. Hun begrenser seg til å presentere svarfordelingen på enkelte psykologrelaterte spørsmål. De tendenser og sammenhenger som er nevnt ovenfor, bygger i stor

grad på stillingstagen til spørsmålet om psykologer ofte klusser unødvendig eller om de stiller med alvorlige saker. Svaret på et enkeltstående spørsmål vil nødvendigvis gi nokså upålitelig informasjon. Baklien presenterer ingen signifikanstester på forskjellen mellom underkategorier. Ikke desto mindre antyder hennes data at utdannelsesnivå, bosted, kontaktflate og partipolitisk sympati er holdningsbestemende faktorer.

Baklien analyserer også svarene på en del spørsmål som går på forholdet til nervøsitet, personlige problemer, åpenhet og menneskekunnskap. Vi har gjentatt flere av disse spørsmålene i vår egen undersøkelse og vi skal nedenfor trekke sammenligninger mellom våre egne og Bakliens resultater. I en kommentar til denne del av Bakliens undersøkelse har vi (Christiansen, 1974) fremholdt:

«En positiv holdning til psykologen er formodentlig forbundet med tro på at høyere utdanning, f.eks. psykologutdanning, gir kvalifikasjoner som andre ikke har, at utenforstående kan forstå en persons problemer bedre enn hva personen selv kan, at det å søke hjelp for nervøsitet hos en fagmann ofte vil være den beste løsning, og at det å snakke og skrive om nervøsitet og psykiske problemer i det store og hele har positive ringvirkninger. Dette er alt sammen holdninger som må antas i en viss grad å utgjøre en nødvendig betingelse for at det skal utvikle seg en positiv forventning til den psykologiske yrkesutøver, ja muligens for at det overhodet skal gis plass for en slik yrkesgruppe» (p. 6-7).

Baklien retter oppmerksomheten mot de nevnte rammebetingelser, men foretar ingen kartlegging av hvilken sammenheng som er tilstede mellom betingelsene innbyrdes og hvilket forhold de står i til psykologholdninger. Det virker som Baklien mer eller mindre tar det for gitt at holdninger til psykologer utgjør et element i et sammensveiset knippe av oppfatninger og standpunkter, og at disse igjen reflekterer kulturvariasjoner med forankring i påvirkningen fra massemedia og utdannelses-systemet.

En sammenligning med Bakliens resultater vil kunne si oss noe om hvilke opinions-end-

ringer som har funnet sted i befolkningen over de forløpne 15 år.

I tidsrommet før 1969 var undervisning i psykologi stort sett forbeholdt forberedende-prøvestudenter og elever ved helsefaglige, pedagogiske og sosiale yrkesskoler. Det var svært få gymnasiaster som lærte noe om psykologi. I 1984 hadde psykologi i flere år vært valgfag i den videregående skole.

Det er blitt beregnet at det ved norske universiteter i tidsrommet 1964—84 var nærmere 10.000 kandidater som avla grunnfageksamen i psykologi.

I 1969 lå psykologtallet i Norge på ca. 450. I 1984 var tallet økt til ca. 1650. Vi står her overfor mer enn en tredobling.

Ut fra tallmessige overveielser alene skulle man vente at en vesentlig større del av befolkningen i 1984 har hatt personlig kontakt med psykolog. Sammen med det større antall yrkesutøvende psykologer har psykologiske synspunkter og begreper mer enn før vunnet innpass i dagliglivets samtaleemner, i skoleundervisningen og i nyhets- og opplysningsprogrammer i massemedia. Alt dette skulle tilsi et mer utbredt kjennskap til psykologi og psykologer.

Sammenhenger mellom bakgrunnsdata og psykofili

Er det noen forskjell i holdningen til psykologer blant menn og kvinner, blant yngre og eldre, blant gifte og ugifte, blant folk med høy og lav inntekt? Det er blitt antydnet at alder er en utslagsgivende faktor. Også sosialøkonomisk status er blitt trukket frem. Vi vil se på betydningen av disse faktorer. Men vi vil også rette oppmerksomheten mot inntekt og inntektskilde, og mot yrkessektor. Med inntekt siktet vi til den selvoppgitte årsinntekt, og med inntektskilde til om inntekten i hovedsak er basert på eget arbeid, ektefelles arbeid, pensjon, lån, formue, osv. 56 % av intervjuobjektene oppgav eget arbeid som inntektskilde. Disse informantene ble i neste omgang gruppert i forhold til yrkesstatus (selvstendig næringsdrivende, høyere og lavere funksjonær, faglært og ufaglært arbeider) og om de hadde sitt utkomme innenfor den offentlige eller private sektor.

Det er blitt hevdet at bosted og utdannelses-

nivå er relatert til psykologholdninger. Vi har tatt for oss begge disse variabler. Når det gjelder bosted har vi foretatt et skille mellom storby, tettsted og spredt bebyggelse. Med storby siktes til bopel i by med over 100.000 innbyggere (Oslo, Bergen, Trondheim), og med spredt bebyggelse til et lokalsamfunn med under 2000 innbyggere. Også når det gjelder utdanning har vi gjort bruk av en tre-delning. Det er her foretatt et grovt skille mellom folke-

skole/ungdomsskole, gymnas, og universitet/høyskole. I tillegg har vi sett på sivilstand (gift-samboer, ugift, har vært gift) og på landsdel når det gjelder hjemsted.

Tabell 1 gir en oversikt over den gjennomsnittlige psykofili-skåre i underkategoriene for hver variabel og signifikans-nivået til forskjellene mellom de observerte gjennomsnittsverdier beregnet på grunnlag av enkle, enveis variansanalyser.

Tabell 1: Forholdet mellom psykofiliskåre og sosiale bakgrunnsdata.

Variabel	Kategori	N	M-fili	F	P-nivå
Kjønn	Menn	468	6.68	0.001	NS
	Kvinner	478	6.67		
Alder	15—29	359	7.03	13.97	.001
	30—44	243	7.35		
	45—59	144	6.30		
	60—	200	5.51		
Sivilstand	Ugift	254	6.85	4.06	.05
	Gift—samboer	588	6.75		
	Har vært gift	104	5.81		
Utdannelse	Folke/ungdomsskole	683	6.41	7.05	.001
	Gymnas	138	7.16		
	Univ./høyskole	125	7.49		
Bosted	Storby	236	6.88	0.85	NS
	Småby/tettsted	341	6.71		
	Spredt bebyggelse	369	6.52		
Landsdel	Oslo/Akershus	121	6.37	1.14	NS
	Rest Østland	297	6.82		
	Agder/Rogaland	75	6.44		
	Rest Vestland	225	6.45		
	Trøndelag/N.Norge	228	6.95		
Inntekt	Under 20.000	233	7.07	2.50	.05
	20. — 60.000	251	6.23		
	60. —100.000	176	6.55		
	100.—140.000	193	6.67		
	Over 140.000	93	7.16		
Inntektskilde	Forsørget, formue, lån	126	7.65	10.06	.001
	Eget arbeid	529	6.86		
	Husarbeid	103	6.79		
	Pensjon, trygd	188	5.45		
Yrkesstatus (hvis inntekt eget arbeid)	Selvstendig næringsdrivende	73	7.21	2.59	.05
	Høyere funksjonær	82	7.78		
	Lavere funksjonær	143	6.69		
	Faglært arbeider	120	6.48		
	Ufaglært arbeider	111	6.59		
Yrkessektor	Offentlig	222	6.58	2.97	NS
	Privat	307	7.07		

Som det fremgår av tabellen finner vi at variablene kjønn, bosted, landsdel og yrkessektor gir svært små utslag på psykofili-skalaen. Ingen av disse variabler synes å ha noen betydning.

Større forskjeller finner vi i forbindelse med sivilstand, inntekt og yrkes-status. Forskjellen mellom underkategoriene på disse variabler antyder en viss statistisk signifikans ($p < .05$).

De tre variabler som imidlertid gir størst utslag på psykofili-skalaen er alder, utdanning og inntektskilde. Vi finner her forskjeller med p -verdi på .001 nivået.

Vi vil i det følgende se litt nærmere på disse variablene, samt på sivilstand og inntekt. Siden yrkes-status bare er aktuell for intervjuobjektene med inntekt av eget arbeid, og dette bare gjelder for i underkant av 60 % av utvalget, vil vi ikke gå nærmere inn på denne variabel. Etter F -verdien å dømme står vi her dessuten neppe overfor noen særlig utslagsgivende variabel.

Aldersgruppen 60 år og mer er karakterisert ved en svært lav gjennomsnittsskåre på psykofiliskalaen. Yngre aldersgrupper oppnår stort sett høyere skåre enn eldre. Man merker seg dog at den aller yngste aldersgruppen oppnår en litt lavere skåre enn den nest yngste gruppen. Forskjellen er for liten til å tillegges noen statistisk pålitelighet, men den reiser likevel spørsmålet om endringer i aldersforskjellene over tid.

Vi finner et tilnærmet lineært samsvar mellom utdanning og psykofili. Høyere utdanning gir gjennomgående høyere psykofili-skåre.

Ser vi på inntekt, er det en tendens til en kurvilineær korrelasjon. Vi finner høyest psykofiliskåre blant befolkningsgruppene på lavest og høyest inntektstrinn. Når det gjelder inntektskilde, finner vi at gruppen som er forsørget og som lever på lån, stipend og formue oppnår en relativt høy psykofiliskåre, mens gruppen på pensjon og trygd er karakterisert ved en lav skåre.

Ugifte oppnår høyere psykofiliskåre enn tidligere gifte, gruppen med gifte og samboende befinner seg i mellomstilling — dog nærmere den første enn den andre gruppen.

For å kartlegge litt av samspillet mellom de nevnte bakgrunnsvariabler har vi foretatt en del korrelasjonsberegninger. Både når det gjel-

der alder, utdanning og inntekt står vi overfor interval-variabler som gir mulighet for produktmoment korrelasjoner. For de øvrige er det snakk om klassifiseringer, hvor sammenhenger kan kalkuleres gjennom variansanalyser.

Alle de nevnte variabler viser seg å henge sammen ($p < .01$). Sterkest assosiasjon er tilstede mellom utdanning og inntekt ($r = .24$), mellom utdanning og alder ($r = -.22$), mellom inntekt og inntektskilde ($F = 345.87$), mellom alder og inntektskilde ($F = 260.01$), mellom alder og sivilstand ($F = 147.88$), mellom inntekt og sivilstand ($F = 24.09$) og mellom utdanning og inntektskilde ($F = 18.48$). Disse sammenhenger oppnår alle statistisk signifikans på .001-nivået.

Det faktum at mange av bakgrunnsvariablene henger nøye sammen, innvirker på deres individuelle prediksjonsevne.

For å få et innblikk i den relative vekt av alder, utdanning, sivilstand, inntekt og inntektskilde som prediktorvariabler i forhold til psykofili, har vi foretatt en multippel klassifikasjons-analyse (MCA). Resultatene av analysen er vist i tabell 2.

Både Eta og Beta er mål for samvariasjon. Eta står for den enkle, bivariate sammenhengen. Eta-verdiene er beslektet med de F -verdier vi tidligere har beregnet. De viser sammenhengen slik den fremtrer før vi har korrigert for virkningen av andre variabler. Beta-koeffisientene representerer resultatet av en slik korreksjon. De viser hvilken assosiasjon som er tilstede når vi har partialisert bort effekten av de øvrige prediktor-variablene som er tatt med i analysen. I prinsippet kan Beta-

Tabell 2: MCA av psykofili sett i forhold til bakgrunnsvariabler.

Variabler	Antall kate- gorier	Eta	P- nivå	Beta	Just. P
Alder	4	.19	.001	.12	.02
Sivilstand	3	.08	N.S.	.03	N.S.
Utdanning	3	.11	.01	.08	N.S.
Inntekt	5	.09	N.S.	.06	N.S.
Inntektskilde	4	.19	.001	.15	.02

$R = .24$; $R^2 = .06$; $p < .001$

verdien være både høyere og lavere enn den korresponderende Eta.

En vil av tabellen legge merke til at Eta-koeffisientene oppnår et lavere p-verdi enn de F-verdier vi har kommet frem til for de samme variabler. Dette skyldes tildels at vi i MCA-analysen har utelatt alle informanter hvis filiskårer innbefatter 4 eller flere ubesvarte spørsmål. Dette reduserer N til 899. Men det skyldes også i noen grad at selve sammenhengen kan forandre seg noe når observasjoner ekskluderes.

Det fremgår av tabellen at det er alder og inntektskilde som fremtrer som de mest betydningsfulle bakgrunnsvariabler. Både sivilstand og inntekt bidrar lite til variasjonen i psykofiliskåre, og også utdanning viser seg nokså overraskende å ha en beskjeden virkning.

Det er viktig å peke på at den multiple korrelasjonen ikke er høy ($R = .24$) og at den bare forklarer ca. 6 % av variansen på fili-skalaen. På den annen side er den høy nok til å oppnå en betydelig statistisk signifikans. Følgelig kan vi konkludere med at vi har påvist at psykologholdninger i noen grad er knyttet sammen med sosiodemografiske forhold.

Vi vil knytte en kommentar til forholdet mellom en korrelasjons størrelse og dens statistiske signifikans. Gitt en moderat korrelasjonskoeffisient basert på et ganske stort utvalg av informanter, er det rimelig å regne med at en utvidelse av utvalget ikke vil endre noe på

korrelasjonsnivået, men derimot øke signifikansnivået til det påviste samsvar. Når vi søker etter determinater vil vi like mye ha korrelasjonsnivået som signifikansnivået for øye. Overført til MCA, vil vi i hovedsak være interessert i Beta-verdier på .10 eller mer — forutsatt at verdiene oppnår et akseptabelt signifikansnivå ($p < .05$). Vi vil her stå overfor spørsmålet om en adekvat størrelse på utvalget av informanter. Bare i de tilfeller hvor Beta-koeffisientene oppnår en bestemt størrelse og en akseptabel p-verdi, kan vi si at våre resultater gir positiv støtte til at en bestemt variabel inngår som en selvstendig og reell holdningsdeterminant.

Sammenhengen mellom psykologkontakt og psykofili

Blant intervjuobjektene er det 41 % som sier at de har lest bøker eller artikler som hovedsakelig handlet om psykologi. Hele 81 % opplyser at de har sett eller hørt en psykolog på radio eller TV, 38 % sier at de har truffet en psykolog personlig og 29 % sier de har sett og hørt en psykolog på kurs eller møte. Disse tallene kan sammenlignes med data fra Bakliens intervju-undersøkelse. 41 % oppgav i 1969 å ha sett/hørt en psykolog på radio/TV, 24 % å ha truffet en psykolog personlig og 8 % å ha sett og hørt en psykolog på kurs eller møte. Det er altså påvisbart at psykologstanden i de

Tabell 3: Forholdet mellom psykofiliskåre og psykolog-kontakt.

Variabel	Kategori	N	M-fili	F	P-nivå
Lest om psykologi	Ja	375	7.04	6.21	.05
	Nei	549	6.48		
Sett/hørt psykolog på TV eller radio	Ja	760	6.85	9.21	.01
	Nei	184	6.02		
Sett/hørt psykolog på kurs eller møte	Ja	272	7.03	4.00	.05
	Nei	671	6.55		
Truffet psykolog personlig	Ja	360	6.98	4.28	.05
	Nei	584	6.51		
Møtt psykolog i selskap	Ja	162	7.40	9.23	.01
	Nei	766	6.53		
Møtt psykolog reise, ferie, fritid	Ja	78	7.65	7.06	.01
	Nei	845	6.61		
Slekt med psykolog	Ja	33	8.16	6.44	.05
	Nei	898	6.63		

mellomliggende år har utvidet sin kontaktflate med befolkningen.

De av intervjuobjektene som svarte at de hadde truffet en psykolog personlig, ble stilt en rekke tillegsspørsmål om under hvilke betingelser de hadde truffet en psykolog. Bl.a. om de hadde truffet en psykolog i selskap eller privat sammenkomst, om de hadde truffet en psykolog på reise, på ferie eller i forbindelse med fritidsaktivitet, og om de var i slekt eller i familie med psykolog.

En av hensiktene med å stille disse spørsmålene var å finne ut om det er noen sammenheng mellom psykologkontakt og holdninger til psykologer. Vi var interessert i å se om de forskjellige svarkategoriene på kontaktspørsmålene gav noe utslag på psykofili-skalaen.

Tabell 3 gir en oversikt over den gjennomsnittlige psykofiliskåre for hver svarkategori, og signifikans-nivået til forskjellene mellom de observerte gjennomsnittsverdier.

Som det fremgår av tabellen er det en sammenheng mellom kontakt med psykologi/psykologer og oppnådd psykofili-skåre. De som har lest om psykologi — bøker eller artikler — oppnår en litt høyere skåre enn de andre; de som har møtt en psykolog i selskap får gjennomgående en litt høyere skåre enn resten av utvalget, osv. Dessuten får de som er i slekt med psykolog en litt høyere gjennomsnittsskåre enn de øvrige. De sterkeste — mest pålitelige assosiasjonene med psykofili finner vi i forbindelse med variablene å ha møtt en psykolog i selskap, å ha sett/hørt en psykolog på radio/TV, og å ha møtt en psykolog på reise, i ferie eller fritid.

Siden vi fant en positiv assosiasjon med psykofili i forbindelse med samtlige kontaktspørsmål, besluttet vi å utarbeide en psyko-

familiaritets-indeks. Vi bygget denne opp etter følgende poeng-system:

Hvis lest psykologibok/artikkel	1 poeng
Hvis sett/hørt psykolog TV/radio	1 poeng
Hvis sett/hørt psykolog kurs/møte	1 poeng
Hvis truffet psykolog personlig i selskap	1 poeng
Hvis møtt psykolog på reise eller i fritid	1 poeng
Hvis slekt eller familie med psykolog	1 poeng

Bekreftede svar på samtlige spørsmål gir med andre ord 6 poeng, og benektende svar på alle spørsmål — 0 poeng.

Tabell 4: Skårefordeling på familiaritetsindeksen.

Poengsum	Frekvens
6	9
5	26
4	65
3	154
2	189
1	302
0	150
(Ikke besvart)	54
N	949
M	1.77
SD	1.36

Tabell 4 gir en oversikt over frekvensfordelingen på de forskjellige indeksverdier. Vi står overfor en spredning fra 0 til 6, og med et gjennomsnitt på litt under 2. Skårefordelingen viser seg å være litt skjev med en opphopning av lavere indeksverdier.

Tabell 5: Korrelasjonen mellom leddene på familiaritetsindeksen.

Ledd	Innhold	1	2	3	4	5	6	7
1.	Lest psykologi	—	.31	.45	.30	.20	.12	.73
2.	Sett/hørt TV/radio		—	.26	.22	.13	.08	.58
3.	Sett/hørt kurs/møte			—	.29	.24	.13	.71
4.	Truffet i selskap				—	.45	.17	.64
5.	Møtt reise/fritid					—	.22	.54
6.	Slekt/familie						—	.32
7.	Familiaritetsskåre							—

Neste trinn i data-analysen var å se nærmere på korrelasjonen mellom leddene på familiaritets-skalaen. Resultatet av disse beregninger er vist i tabell 5.

Bortsett fra korrelasjonen mellom ledd 2 og 6, $r = .08$, som gir en p-verdi på .01 nivået, oppnår alle de andre ledd-korrelasjonene p-verdier på under .001. Samtlige ledd bortsett fra ledd nr. 6 (slektskapsforhold), viser en ganske høy positiv korrelasjon med total-skåren.

En beregning av indeksens reliabilitet gir $\text{Alpha} = .65$. Vi står altså overfor en indeks som ikke oppfyller det minimumskrav til indre konsistens som det er vanlig å stille til en holdningsskala. Men som antydnet ovenfor, er vi ikke ute etter å få et endimensjonalt uttrykk for opplevd nærhet til psykologer (slik som ved en Bogardus-skala). Hva vi ønsker er nettopp en indeks som kan virke som et enhetsmål.

Vi har beregnet samsvaret mellom familiaritetsindeksen og psykofiliskalaen. Vi fant her en korrelasjon, $r = .11$ ($N = 848$). Vi var overrasket over at denne korrelasjonen ikke var høyere, selv om den riktignok var statistisk signifikant på .001 nivået. Våre data antyder altså at det foreligger et moderat samsvar mellom psykologkontakt (antall kontaktpunkter) og en positiv holdning til psykologer. I neste omgang står vi overfor spørsmålet om familiaritet representerer en uavhengig variabel eller om dens korrelasjon med psykofili vil viskes ut når vi kontrollerer for virkningen av andre variabler.

For å få et foreløpig svar på dette har vi foretatt en ny multipl klassifikasjons-analyse, hvor vi har lagt familiaritetsvariabelen til de to variabler vi tidligere fant å være relativt uavhengige fili-determinanter. Tabell 6 gir en oversikt over resultatene av analysen.

Tabell 6: MCA av psykofili sett i forhold til bakgrunnsvariabler.

Variabler	Antall kate-gorier	Eta	P-nivå	Beta	Just. P
Alder.....	4	.19	.001	.12	.02
Inntektskilde.....	4	.19	.001	.14	.01
Familiaritet.....	4	.12	.03	.09	N.S.

$R = .24$; $R^2 = .06$; $p < .001$

Vi finner at Beta-koeffisienten for familiaritetsvariabelen ikke oppnår noen akseptabel statistisk pålitelighet. Våre data støtter ikke opp om at familiaritet er en signifikant determinant når det gjelder psykofili.

En sammenligning av R-verdiene i tabell 2 og 6 viser at familiaritetsvariabelen ikke bidrar til å øke den multiple korrelasjon.

En nærmere analyse av familiaritetsvariabelen viser at den er ganske høyt korrelert med utdanning ($r = .48$), og at den også er relatert til inntekt ($r = .16$) og til alder ($r = -.16$). Vi finner også signifikante sammenhenger ($p < .001$) med inntektskilde ($F = 11.08$), bosted ($F = 24.43$) og landsdel ($F = 6.21$).

I forbindelse med kartleggingen av familiaritet spurte vi intervjuobjektene om de hadde hatt kontakt med psykolog som klient eller pasient. Vi var interessert i å få kartlagt nærmere hvor stor del av befolkningen som hadde hatt forbindelse med psykolog på denne måte. Dessuten var vi opptatt av hvilke psykologholdninger som var tilstede i dette spesielle underutvalg. Resultatene av disse undersøkelser vil bli presentert i en senere artikkel.

Sammenhengen mellom partisypati og psykofili

Den neste bakgrunnsvariabel vi skal ta for oss er partipolitisk sympati, dvs. hvilket politisk parti intervjupersonene sier de ville ha stemt på hvis det hadde vært valg ved tidspunktet for datainnsamlingen. Vi vil undersøke om tilhengerne av de forskjellige politiske partiene varierer med hensyn til psykofili.

Bakliens undersøkelse berører spørsmålet om det er noen sammenheng mellom holdninger til psykologer og partipolitiske sympatier. Det er to holdningsspørsmål vedrørende psykologer som blir nærmere analysert. Det ene gjelder oppfatninger av om psykologene klusser eller steller med alvorlige saker, og det annet, oppfatningen av hvilken yrkesgruppe som kommer høyest når det gjelder menneskekunnskap. Begge disse spørsmål ble gjentatt i 1984 og inngår som ledd i vår psykofiliskala.

Vi skal foreta en sammenligning mellom svarfordelingen på spørsmålene. Spesielt er vi som nevnt, interessert i om den gjennom-

Tabell 7: Forholdet mellom psykofili og partisympati.

Partisypati	Mener psykologen steller med alvorlige saker (i %)		Mener psykologen mest menneskekunnskap (i %)		M-fili
	1969	1984	1969	1984	1984
FrP.....	—	55	—	41	5.82
H.....	43	61	32	58	7.07
Sp.....	49	67	34	29	6.19
KrF.....	36	59	36	32	5.10
V.....	40	65	43	45	6.66
Ap.....	45	66	34	47	6.88
SV/SF.....	56	72	46	47	6.83

snittlige psykofili-skåre er forskjellig blant folk med ulik politisk forankring.

Tabell 7 gir en oversikt over svarfordelinger og resultater. Vi har utelatt gruppen med andre partisympatier enn de nevnte.

Vi ser av psykofili-skårene til høyre på tabellen at det i 1984 er Høyrefolk som gjennomgående skårer høyest på skalaen. Dernest følger Ap-tilhengerne og en tanke bak disse igjen — SV-sympatisørene. Lavest på psykofili-skalaen finner vi informantene som sogner til KrF og til Fremskrittspartiet. En enveis variansanalyse viser at forskjellen mellom gjennomsnittsverdiene gir $F = 3.97$ og $p < .001$.

Våre data antyder altså at det er en forbindelse mellom partisympati og psykologholdninger.

For å lette en del videre analysearbeid har vi redusert partikategoriene fra 7 til 5. Vi har slått sammen de to mellompartiene KrF og Sp ut fra det syn at begge disse partiene på tidspunktet for undersøkelsen var å betrakte som støttepartier til Høyre, og vi har slått sammen V og SV på bakgrunn av at disse partier på samme tid uttrykte preferanse for en regjering utgått fra Ap. Som man ser at tabellen ligger disse partier ikke så langt fra hverandre med hensyn til fili-skåre. Tabell 8 gir en revidert oversikt over partigrupperingene.

Tabell 8:

Forholdet mellom psykofili og partisympati.

Partisypati	N	M-fili	F	P-nivå
FrP.....	73	5.82		
H.....	223	7.06		
Sp & KrF...	112	5.52	5.16	.001
Ap.....	353	6.88		
V & SV.....	100	6.76		

På ny finner vi en statistisk signifikant assosiasjon mellom partisympati og psykofili. Det er interessant å merke seg at H-sympatisører og sympatisører til de to tidligere støttepartiene til H, kommer ut som motsatte yttergrupper på skalaen. Vi skal komme tilbake til denne parti-inndeling i et senere avsnitt. Først vil vi se litt på holdningsendringene fra 1969 til 1984. Vi vil gjøre dette ved å se på tallene i tabell 7.

Spørsmålet om psykologene arbeider med alvorlige saker (eller om de klusser med saker og ting) og spørsmålet om hvem som har høyest menneskekunnskap (om det er psykologer eller en annen yrkesgruppe) inngår som nevnt som ledd i psykofiliskalaen. Vi skulle følgelig vente å finne at en rangering av gjennomsnittsverdiene på disse spørsmålene er assosiert med den gjennomsnittlige fili-skåre. Dette viser seg også å være tilfelle. En rangering av partiene med hensyn til den gjennomsnittlige rang på de to spørsmål, og rang med hensyn til fili-skåre, gir $Rho = .85$.

Når det gjelder samsvaret mellom partienes rangordning i forhold til de to spørsmål i 1969 og 1984 finner vi Rho -koeffisienter på .13 og .15.

Videre finner vi at det er et høyt samsvar mellom partienes rang i forhold til det første av de to spørsmål i 1969 og 1984 ($Rho = .94$), mens det for det annet fremkommer en svak negativ korrelasjon ($Rho = -.19$).

I forbindelse det første spørsmålet, dvs. spørsmålet om psykologer arbeider med alvorlige saker, fant vi for totalutvalget en økning på 19 prosentpoeng. En nærmere analyse av de enkelte partier, viser en variasjon fra gjennom-

snittet på ± 5 . Ingen av partiene skiller seg her merkbart ut fra de øvrige.

Ser vi på endringene på spørsmål 2, er det to partier som skiller seg klart ut. De to er Ap og H. Ap viser en økning på 13 prosentpoeng, og H en økning på hele 26. Blant tilhengerne til begge disse partier er det en vesentlig større andel i 1984 enn i 1969, som mener at psykologene har mest menneskekunnskap. For de andre partiene er det snakk om endringer i størrelsesorden ± 5 %.

Det er vanskelig å si hva som kan ligge bak endringene innen Ap og Høyre. Et første skritt kan være å se litt på patienes oppslutning i befolkningen på de to tidspunkt. Hvis vi sammenligner resultatene ved Stortingsvalget i 1969 med valget i 1981, finner vi en nedgang for Ap på 9.3 prosent-poeng, og en nedgang for V og Sp på henholdsvis 5.5 og 3.8. Hvis vi behandler SF/SV under ett, finner vi her en økning på 1.4. Den største økning i tilslutning gjelder for H — hvor det er snakk om en endring fra 19.6 til 31.7 %. I tillegg ble det i perioden startet et nytt parti, FrP, som i 1981 fikk en oppslutning på 4.5 %.

Mens psykologene ut fra gjennomsnittstallene for 1969 hadde størst «støtte» blant tilhengerne av SF, Sp og V, er situasjonen femten år senere at den varmeste støtte er å finne blant H, Ap og SV-sympatisører.

Det er mulig at det har funnet sted en avskalling fra H til Frp av folk med en negativ holdning til psykologer og at dette kan forklare litt av hvorfor H nå fremstår som det mest psykologvennlige parti, og FrP som et nokså psykologfiendtlig parti. Men H har samtidig fått en økt oppslutning og dette må i tilfelle bety at de nye velgergrupper som er kommet til i det store og hele er preget av positive psykologattityder. Hvis disse har kommet fra Sp og V, kan dette forklare den etterhvert relativt lave psykofili i disse partier. Muligens ble mellompartiene særlig rammet av de populistiske idestrømninger som gjorde seg gjeldende i 70-årene og som førte til skepsis overfor «eksperter» og overfor psykologiske forståelsesformer i det hele. Når vi her sier «rammet» er det mest for å få frem at de mer moderate kanskje søkte over til H.

Det er ikke lett å gjette på hva som kan

ligge bak Ap's endrede posisjon. Noe kan skyldes en avskalling til mellompartiene — som i tilfelle har fanget opp folk med skepsis til psykologer. Men det er også mulig å se på Ap som det parti som nærmest reflekterer gjennomsnittsbefolkningens holdning til psykologi og psykologer, og at det dermed er endringene i de andre partier, som avviker fra Ap's utvikling, som påkaller en forklaring.

Kanskje særlig når det gjelder forholdet mellom partisympati og psykofili, er det rimelig å stille spørsmål om innvirkningen av «bakenforliggende» sosiodemografiske faktorer.

En sammenligning over en 15 års periode medfører at alle alderskohorts rykker opp et hakk på aldersvariablen. En helt ny befolkningsgruppe er kommet inn i den laveste alderskategorien. I den grad yngre aldersgrupper velger andre partitilknytninger enn eldre, vil alder kunne slå ut som en dominerende faktor. Men det er også grunn til å tro at befolkningens fordeling på inntektskilder har gjennomgått forandringer.

En analyse av forholdet mellom partisympati og sosiodemografiske faktorer viser at partisympati er signifikant assosiert ($p < .001$) med alder ($F = 11.69$), utdanning ($F = 19.08$), sivilstand ($X^2 = 53.17$), inntekt ($X^2 = 71.72$), inntektskilde ($X^2 = 68.23$), bosted ($X^2 = 49.43$), landsdel ($X^2 = 53.36$), og psykofamiliaritet ($F = 12.84$). Partisympati viser seg som ventet å være knyttet sammen med en rekke demografiske variabler.

For å bringe klarhet i hvorvidt partisympati representerer en uavhengig variabel har vi foretatt en ny multippel klassifikasjonsanalyse. Også denne gang har vi tatt for oss alder og inntektskilde som kontrollvariabler. Vi har lagt inn partisympati i tillegg til de to variabler vi

Tabell 9: MCA av psykofili og enkelte bakgrunnsvariabler.

Variabler	Antall kate- gorier	Eta	P	Just.	
				Beta	P
Alder.....	4	.19	.001	.12	.017
Inntektskilde....	4	.19	.001	.15	.008
Parti-sympati....	5	.13	.011	.12	.019
R = .25; R ² = .06; p < .001					

tidligere har påvist er uavhengig korrelert med psykofili.

Tabell 9 gir en oversikt over resultatet av analysen.

Som det fremgår av tabellen har vi gjort bruk av 5 parti-kategorier, dvs. den gruppering som er angitt i tabell 8.

Vi finner at variabelen partisypati opprettholder sin sammenheng med psykofili etter utpartering av alder og inntektskilde. Våre data gir følgelig støtte til at partisypati utgjør en selvstendig determinerende faktor i forbindelse med holdninger til psykologer.

Man kan reise spørsmål om psykologholdninger kan påvirke partisypati. Vi har heller liten tro på en slik sammenheng. Partipolitiske sympatier avspeiler samfunnsmessige verdiorienteringer. Disse står ikke i noen logisk relasjon til psykologi og psykologer. Det er vanskelig å tenke seg at psykologholdninger hos folk flest øver noen innflytelse på deres partipolitiske tilhørighet, mens det på den annen side vel kan tenkes at de verdivurderinger, som kommer til uttrykk i partisypatier, indirekte kan virke bestemmende på holdninger til psykologi og psykologer. Ut fra et slik resonnerement er det meningsfullt å se på partisypati som en uavhengig psykofili-determinant.

Sammenhengen mellom livsanskuelse og psykofili

Vi var interessert i å få belyst om det foreligger noen sammenheng mellom holdninger til psykologer og meninger om almenmenneskelige anliggender.

Bakliens rapport gjengir svarfordelingen på en del spørsmål som er relevante i denne forbindelse. Vi har gjentatt noen av disse spørsmålene og har dermed mulighet for å se nærmere på hvilke opinionsendringer som har funnet sted i befolkningen fra 1969 til 1984. I et par tilfeller er spørsmålsformuleringene nokså lite, uten å være helt identiske.

For å skaffe oss en kontroll på påliteligheten av svarfordelingene — ble et par av de anvendte spørsmål tatt med i en landsomfattende surveyundersøkelse fire måneder etter at den første datainnsamlingen var avsluttet. Vi skal i det

følgende også komme inn på noen resultater fra denne del av undersøkelsen.

Det første spørsmål vi skal ta for oss går på det enkelte menneskes mulighet til selv å bestemme over egne tanker, følelser og sinnstemninger.

Spørsmål 1 (1969 & 1984).

«Hvilken av disse to setningene er De mest enig i?
En kan det en vil, bestemmer en seg for å se lyst på livet får en det til;

eller:

Ingen er fullt ut herre over egne tanker og følelser, de kommer ofte ubedt av seg selv.»

Vi står her overfor en problemstilling som blir berørt i psykologisk og ikke minst i psykoanalytisk litteratur — dvs. i hvilken grad en person med viljens hjelp kan påvirke og kontrollere eget tanke- og følelsesliv. Synspunkter på dette spørsmål går langt tilbake i tiden og har satt sine spor i ulike filosofiske retninger.

Tabell 10 gir en oversikt over svarfordelingen på spørsmålet.

Tallene i parentes viser svarfordelingen når vi holder oss til de som har tatt stilling til spørsmålet.

Som man ser mener flertallet både i 1969 og 1984 at tanker og følelser ofte trenger seg på og at det er vanskelig for den enkelte å bestemme over egen sinnstilstand.

En sammenligning mellom resultatene på de to tidspunkt viser at det har foregått en viss endring. Andelen av vet-ikke svar er gått vesentlig tilbake, og andelen som mener at tanker og følelser ofte kommer ubedt, er blitt større. Vi vil se på dette som et utslag av en opinionsendring i befolkningen.

Det neste spørsmål dreier seg om hvorvidt en selv eller andre vet best når det er noe som plager og om nærhet eller distanse gir størst innsikt.

Tabell 10: Mening om hva bestemmer over tanker og følelser.

Svarkategori	Svarprosent	
	1969	1984
Kan det en vil.....	38 (41)	35 (36)
Følelsene kommer ubedt ...	54 (59)	63 (64)
Vet ikke.....	8	2

Spørsmål 2 (1969 & 1984).

«Hvilken av disse to setninger er De mest enig i: Hvis en har personlige problemer, er det en selv som kjenner dem best og vet hva som plager bedre enn noen utenforstående;

eller:

Hvis en har personlige problemer, er det ofte lettere for en utenforstående å skjønne hva som egentlig er i veien, en ser klarere på litt avstand.»

Spørsmålet har en viss likhet med det første. I begge tilfelle presenteres komponenter i et privatisert og individualistisk livssyn.

Tabell 11 gir en oversikt over svarfordelingen.

Tabell 11: Mening om innsikt i personlige problemer.

Svarkategori	Svarprosent	
	1969	1984
En kjenner seg best selv	54 (59)	48 (49)
Klarere på litt avstand	37 (41)	49 (51)
Vet ikke	9	3

Det er en påfallende reduksjon i andelen av vet-ikke-svar. Mens det i 1969 var et klart flertall som mente at en person selv har størst innsikt i sine egne problemer, er situasjonen nå den at like mange mener at en viss avstand er egnet til å gi størst innsikt.

Det neste spørsmål vi skal ta for oss angår holdning til åpenhet vedrørende personlige forhold. Spørsmålene som ble stilt ved de to anledninger er ikke helt like. Dette har sannsynligvis i noen grad påvirket svarfordelingen.

Spørsmål 3 (1969).

«Noen mener at folk blir enda mer nervøse av at det snakkes og skrives så mye om nervøsit, problemer, osv., mens andre mener at det bare er bra at slikt diskuteres åpent. Hva mener De?

1. Blir mere nervøs.
2. Bra at det drøftes.
3. Både og.»

Spørsmål 3 (1984).

«Noen mener at folk blir nervøse av at det snakkes og skrives mye om nervøsit, mentale kriser, psykiske problemer, osv. Andre mener at det er bra at slike ting ofte blir omtalt og diskutert, og at dette kan være til hjelp for dem som blir rammet

av slike problemer. Mener De at

det er uheldig med for mye omtale og oppmerksomhet;

eller at

det er bedre desto mer omtale og oppmerksomhet det er;

eller at

det vil være uheldig for noen og gunstig for andre.»

I stedet for å poengtere i ett av alternativene at åpenhet kan føre til nervøsit, har vi valgt å spørre om mye omtale og oppmerksomhet kan være uheldig. Videre har vi endret spørsmålet om åpenhet er bra, til om det er bedre desto mer åpenhet som forekommer. Endelig har vi utdypet «både-og» alternativet slik at dette viser hen til at åpenhet kan ha forskjellig virkning på forskjellige mennesker. Hensikten med disse endringer var ønsket om å gjøre bruk av alternativer som er mest mulig gjensidig ekskluderende.

Tabell 12 gir en oversikt over svarfordelingen.

Den mest påfallende forskjell er den større andel som sier seg enig med «både-og» alternativet. Økningen her har skjedd gjennom en forholdsvis lik reduksjon av de to andre alternativene. Å slutte av dette at folk i dag i det store og hele har et mer nyansert syn på åpenhet enn hva som før var tilfelle, er det ikke dekning for på grunn av de ulike spørsmålsformuleringer. Selv vil vi legge størst vekt på den mindre andel som ser overveiende negative konsekvenser av åpenhet. Svartendensen her faller sammen med de endringer vi har sett på de to foregående spørsmål.

Det neste temaet vi skal ta for oss gjelder synet på hvorledes man bør forholde seg til nervøse lidelser.

Tabell 12: Meninger om åpenhet når det gjelder mentale kriser.

Svarkategori	Svarprosent	
	1969	1984
Blir mer nervøs/uheldig.	25 (26)	14 (14)
Omtale bra/bedre desto mer	51 (52)	35 (36)
Både-og	21 (22)	49 (50)
Vet ikke.	3	2

Spørsmål 4 (1969).

«Hva bør et menneske gjøre hvis det er plaget av nervøsitet? LES OPP: Ta seg sammen — slutte å syte; gjøre noe — få tankene bort fra det som plager; snakke med en person som står en nær; gå til prest, psykolog eller lignende fagmann.»

Spørsmål 4 (1984).

«Hva bør et menneske aller helst gjøre hvis det er plaget av nervøsitet? LES OPP: Ta seg sammen — slutte å syte; eller gjøre noe — få tankene bort fra det som plager; eller snakke med en som står en nær; eller gå til en person som er utdannet for å behandle slike plager.»

Vi har endret på det siste svaralternativet slik at det ikke henviser til noen bestemt yrkesgruppe. Hovedgrunnen til at vi gjorde dette var ønsket om ikke å ville lede tankene inn på forskjellige yrker før vi på et senere tidspunkt i intervjuet bad informantene ta stilling til hvilke av 5 yrkesgrupper de mente var i besittelse av mest menneskekunnskap, hvilken gruppe de ville gå til hvis de var nedfor, osv. Spørsmålene som er beskrevet ovenfor ble alle stilt i åpningsfasen av intervjuet, mens spørsmål som gikk mer direkte på egenskaper ved psykologen som yrkesutøver — ble stilt i den avsluttende del.

Tabell 13 gir en oversikt over svarfordelingen.

Som man ser er det oppført to tall-kolonner under 1984. Dette skyldes at noen få utvalgte spørsmål som ble stilt i mai 1984, ble gjentatt i en landsomfattende survey-undersøkelse av samme meningsmålingsinstitutt i september samme år. Dette ble gjort for å sjekke påliteligheten av resultatene fra den første undersøkelsen. September-undersøkelsen (1984 B) bygger på svarene fra 1004 intervjuobjekter.

Det er en påfallende overensstemmelse mellom resultatene fra de to undersøkelser. Dette

Tabell 13:

Hvorledes forholde seg til nervøsitet.

Svarkategori	Svarprosent		
	1969	1984 A	1984 B
Ta seg sammen	7 (7)	5 (5)	6 (6)
Gjøre noe	24 (26)	21 (21)	20 (20)
Snakke ut	17 (18)	31 (31)	30 (30)
Gå til fagutdannet person	46 (49)	42 (43)	43 (44)
Vet ikke	5	2	1

gir støtte til reliabiliteten av datamaterialet mer generelt. Det beste estimat vi kan gi når det gjelder folks meninger i 1984 er å legge oss på gjennomsnittsverdiene fra de to undersøkelser.

En sammenligning mellom svarfordelingen i 1969 og i 1984 viser en klar økning i synet på betydningen av å snakke ut med en nærstående person. Ønsket om å få profesjonell hjelp er fremdeles det alternativ som får bredest oppslutning, men det synes å foreligge en klar tendens til å tillegge nærmiljøet og nærstående personer større betydning. På den annen side synes det også å være en klar svekkelse av troen på at selvhjelp er et brukbart alternativ. Troen på nytten av å ta seg sammen, og troen på nytten av å gjøre ting for å holde plagsomme tanker på avstand, synes å være mindre utbredt enn tidligere.

Den positive virkning av å snakke ut er blitt understreket i mange populær-vitenskapelige skrifter. Det er ikke usannsynlig at våre resultater her avspeiler effekten av hva man kan kalle en slags klinisk-psykologisk holdningspåvirkning.

Det neste temaet vi skal ta for oss — har påny sammenheng med hvorledes man bør forholde seg til mentale plager. Vi bad om å få vite hvorledes man bør stille seg hvis en god venn har slike plager. På dette spørsmålet har vi ingen sammenlignbare resultater fra 1969, men vi har data både fra mai og september 1984.

Spørsmål 5 (1984).

«Dersom De merker at en god venn er alvorlig nedfor og nervøs og synes alt er vrangt og umulig, hva bør man da helst gjøre? LES SVARENE:

Late som ingenting, la vedkommende ordne opp i tingene selv;

eller:

Unngå å trenge seg på, men gi uttrykk for at man gjerne vil tre til hvis man blir bedt om det;

eller:

Prøve å få vedkommende på gli og til å snakke ut om det som tynger og plager;

eller:

Oppmuntre vedkommende til å søke hjelp hos en person som er utdannet til å yte hjelp i slike situasjoner.»

Tabell 14: *Hvorledes forholde seg til en venns problemer.*

Svarkategori	Svarprosent	
	1984 A	1984 B
Late som ingenting.....	3 (3)	3 (3)
Tre til hvis bedt	17 (17)	13 (13)
Få vennen på gli.....	46 (46)	46 (47)
Oppsøke fagutdannet person	34 (34)	37 (37)
Vet ikke.....	1	1

Det er likhetstrekk mellom dette og det foregående spørsmål. I begge tilfeller er det snakk om å få frem hvilket vekt som legges på selv-hjelp, venne-hjelp og profesjonell hjelp.

Tabell 14 gir en oversikt over svarfordelingen.

Bare 3 % av de spurte sier at de vil late som ingenting, mens hele 46 % vil prøve å få vennen på gli og til å snakke ut om problemene. Bare tredjedelen av utvalget vil starte med å oppmuntre til å søke fagkyndig hjelp. Det faktum at en større andel vil prøve å få vennen til å snakke ut enn å oppmuntre til å søke spesialist-hjelp — sier noe om det såkalte uformelle hjelpesystem i befolkningen. Tallene bekrefter data fra andre undersøkelser som viser at en meget stor del av de som søker profesjonell hjelp — først gjør dette etter at nærmiljøets spontane hjelpetiltak ikke har strukket til.

Det er forøvrig interessant å legge merke til

sammenfallet med svarfordelingen på spørsmål 4.

Likeledes er det grunn til å fremheve oversstemmelser i svarfordelingen mellom de to 84-undersøkelser. Våre resultater på dette punkt gir støtte til svarmaterialeets reliabilitet.

Det neste forhold vi skal ta for oss er hvordan stillingtagen til de forskjellige psykologi-relevante temaene vi har beskrevet ovenfor, er assosiert med holdninger til psykologer.

Tabell 15 viser de gjennomsnittlige psykofiliskårer til intervjuobjektene som har sagt seg enig med de forskjellige svaralternativene på hvert spørsmål. Til høyre på tabellen er angitt signifikansnivået for forskjellene mellom gjennomsnittsverdiene.

Som det fremgår av tabellen finner vi statistisk signifikante forskjeller i forbindelse med alle de fem spørsmålene. Høy skåre på psykofili-skalaen er assosiert med en opplevelse av at det er vanskelig alltid selv å bestemme over egne tanker og følelser, at en utenforstående ofte kan ha lettere for å forstå hva som er i veien når en står oppe i problemer, at det er bra at det skrives og snakkes åpent om nervøsitet og mentale kriser, at det vil være fordelaktig for en person med slike plager å søke fagkyndig hjelp, og at det beste en person kan gjøre når en venn er alvorlig nedfor og nervøs, er å oppmuntre vedkommende til å søke hjelp hos en spesialutdannet person.

Tabell 15: *Forholdet mellom livsanskuelser og psykofili.*

Tema	Svarkategori	N	M-fili	F	P-nivå
Bestemme over følelser	Kan det en vil	331	6.30	7.34	.01
	Kommer ubedt	591	6.91		
Hvem ser klarest	En selv	455	6.47	5.15	.05
	Utenforstående	465	6.97		
Åpenhet mentale kriser	Uheldig mye omtale	132	5.37	15.19	.001
	Bedre jo mer omtale	331	7.23		
	Både-og	468	6.70		
Hvordan forholde seg hvis nervøs	Ta seg sammen	40	5.36	18.22	.001
	Gjøre noe	176	5.73		
	Snakke ut	293	6.30		
	Søke faglig hjelp	425	7.53		
Hvis venn med plager	Late som ingenting	30	3.60	17.12	.001
	Hjelpe hvis bedt	176	6.42		
	Oppfordre snakke ut	426	6.42		
	Oppmuntre søke hjelp	294	7.54		

Det er ingen av de omtalte sammenhenger som er spesielt overraskende. Resultatene viser imidlertid klart at psykologholdninger er knyttet sammen med meninger om nære menneskelige anliggender.

Vi vil gå et skritt videre og spørre om det foreligger en korrelasjon mellom standpunktene til de forskjellige anliggender vi har tatt for oss. For å forenkle denne analysen har vi slått sammen svaralternativ 1 og 3 på spørsmål 3, alternativ 1 og 2 og 3 på spørsmål 4 og 5, og beregnet korrelasjonen mellom svarene, og også korrelasjonen mellom hvert enkelt spørsmål og en livsanskuelses-indeks bygget opp etter samme prinsipp som familiaritetsindeksen.

Vi har gitt ett poeng for hvert av de relevante svarene på de fem spørsmålene som er beskrevet ovenfor. Dette gir en indeks som går fra 0 til 5.

Tabell 16 gir en oversikt over skårefordelingen på livsanskuelsesindeksen.

Tabell 17 viser resultatene av interkorrelasjonen mellom leddene på indeksen, og korrelasjonen mellom hvert enkelt ledd og total-skåren.

Vi finner gjennomgående en svært lav korrelasjon mellom indeksleddene. Den gjennomsnittlige korrelasjon er .10. Til sammenligning fant vi i forbindelse med psykofili-skalaen en gjennomsnittlig ledd-korrelasjon på .29.

Korrelasjonen mellom vår livsanskuelsesindeks og psykofiliskalaen gir $r = .26$ og $p < .001$.

De lave korrelasjonene mellom leddene på livsanskuelsesindeksen tyder på at vi ikke står overfor en enhetlig variabel. Dette antyder i neste omgang at psykofili ikke inngår som element i et omfattende knippe av meninger og holdninger. Det kan heller se ut som psykofili har tilknytning til flere forskjellige livsanskuelser som innbyrdes står i et nokså løst og

Tabell 16:

Skårefordeling på livsanskuelsesindeksen.

Indeksverdi	Frekvens
5	26
4	124
3	237
2	241
1	180
0	75
(Ikke besvart)	66
N	949
M	2.26
SD	1.25

uavhengig forhold til hverandre. En nærmere avklaring av dette spørsmål forutsetter oppfølgende undersøkelser.

Det er visse problemer forbundet med å se på psykologholdninger som determinert av livsanskuelser. Det kan være snakk om påvirkninger som går i begge retninger. På den annen side kan det hevdes at hvis det er en høy korrelasjon tilstede, vil man kunne utsi noe om personers psykologholdninger på grunnlag av deres meninger om menneskelige anliggender — forutsatt at man står overfor meningsmønstre som er nokså uavhengige av andre prediktorvariabler.

Vi har foretatt en beregning av sammenhengen mellom livsanskuelsesindeksen og andre variabler. Undersøkelsen viser positivt samsvar ($p < .001$) med alder ($F = 8.28$), sivilstand ($F = 9.15$), og partisympati ($F = 5.89$), og også med inntektskilde ($F = 3.97$, $p < .01$). Derimot er det praktisk talt ingen assosiasjon tilstede med utdanning, inntekt, bosted, landsdel og familiaritet.

Vi anså det for å være av interesse å undersøke i hvilken grad partisympati opprettholdt sitt samsvar med filiskalaen, når vi parterte ut

Tabell 17: Korrelasjon mellom leddene på livsanskuelsesindeksen.

Tema	1	2	3	4	5	6
1. Bestemme over følelser	—	.06	.05	.13	.11	.52
2. Hvem ser klarest		—	.10	-.01	.38	.46
3. Åpenhet om mentale kriser			—	.05	.01	.44
4. Hva gjøre hvis nervøs				—	.06	.61
5. Hvis venn med plager					—	.55
6. Livsanskuelses-skåre						—

samvariasjonen med et par tidligere dokumenterte bakgrunnsfaktorer. Vi har utført en tilsvarende multipl korrelasjons-analyse i forbindelse med livsanskuelsesindeksen.

Tabell 18 gir en oversikt over resultatene av analysen når vi som tidligere trekker inn alder og inntektskilde som kontrollvariabler.

Tabell 18: MCA av psykofili og enkelte bakgrunnsvariabler.

Varabler	Antall kate-gorier	Eta	P	Beta	Just. P
Alder	4	.19	.001	.11	.03
Inntektskilde	4	.19	.001	.14	.01
Livsanskuelse	4	.25	.001	.25	.001

$R = .33; R^2 = .11; p < .001$

Vi finner at Beta for livsanskuelses-variablen oppnår høy statistisk pålitelighet. Faktisk viser en sammenligning blant Eta og Beta-koeffisientene at livsanskuelse er høyere korrelert med psykofili-skalaen enn både alder og inntektskilde. Det faktum at Eta og Beta-verdiene for livsanskuelse er helt like tyder på at vi står overfor en variabel som er upåvirket av de to andre. Vi kan følgelig konkludere med at våre resultater gir støtte til at livsanskuelse (slik vi operasjonelt har definert begrepet) står for en selvstendig psykofili-determinant.

En kort oppsummering

Vi har i de foregående avsnitt vist at psykofili er assosiert med alder, inntektskilde, partisypati og livsanskuelse, og at hver av disse variabler synes å ha en selvstendig prediksjonsevne. Før vi avslutter våre determinant-analyse er det nødvendig å reise spørsmålet om hvorledes de fire variabler samlet forholder seg til hverandre, og om de opprettholder sin relative posisjon. For å få svar på dette har vi foretatt en ny multipl korrelasjons-analyse hvor vi har lagt inn alle de fire prediktor-variablene.

Tabell 19 viser resultatene av analysen.

En sammenligning mellom korrelasjonskoeffisientene antyder at livsanskuelse er den mest innflytelsesrike enkelt-variabel, og at den blir

Tabell 19: MCA av psykofili og påviste bakgrunnsvariabler.

Varabler	Antall kate-gorier	Eta	P	Beta	Just. P
Alder	4	.19	.001	.11	.05
Inntektskilde	4	.19	.001	.14	.01
Partisypati	5	.13	.011	.11	.05
Livsanskuelse	4	.25	.001	.25	.001

$R = .35; R^2 = .12; p < .001$

fulgt av inntektskilde, mens alder og partisypati har minst gjennomslagskraft. Alle de fire variabler oppnår imidlertid Beta-verdier på over .10, og justerte p-verdier på under .05.

Det er viktig å peke på at variablene hver for seg og også samlet bare forklarer en liten del av variasjonen i psykofili. Beregningen viser at de samlet forklarer bare ca. 12 % av variasjonen. Vi er allikevel ganske fornøyd med dette resultat i betraktning av at vi står overfor en slags pilot-undersøkelse på et hittil utforsket område.

Avrunding

Før dataanalysen tok til, trodde vi at vi ville finne at psykofili er assosiert med utdanning og med omfanget av psykologkontakt. Ingen av disse to variabler viste seg å være spesielt utslagsgivende. Derimot har våre analyser rettet oppmerksomheten mot andre variabler. Vi mener således å ha sannsynliggjort at holdninger til psykologer er determinert av alder, partisypati, inntektskilde og livsanskuelse.

Den typiske psykofile er preget av tro på verdien av åpenhet, distanse og profesjonell hjelp i menneskelige krisesituasjoner. Det er en person i moden alder, 30 til 45 år, som har sin hovedinntekt fra stipend, lån eller formue eller blir forsørget, og som er Høyresympatisør. Det er ikke den typiske student, den typisk middelaldrende eller den typisk Høyretilhenger i det norske samfunn av 1984, men et konglomerat av ulike profiler som karakteriserer den psykofile.

I hvilken grad er de holdningsdeterminanter vi har påvist konstante, dvs. stabile over tid? Vil vi få tilsvarende resultater hvis vi repliserer

undersøkelsen om noen år? Vil vi finne at de samme bakgrunnsvariabler er av betydning, og at deres relative betydning er uforandret?

Et annet spørsmål som bør utdypes nærmere er hvorledes de forskjellige bakgrunnsvariabler virker formende inn på holdninger til psykologer. Et rimelig utgangspunkt vil være å anta at slike holdninger avspeiler en persons livssituasjon og fremtredende verdier og forventninger i forhold til tilværelsen. Det faktum at vi finner alder å være en mer betydningsfull faktor enn utdanning skulle tyde på at det ikke så mye er snakk om skoleundervisning som erfaringer knyttet til andre livsforhold. En persons inntektskilde har noe å gjøre med vedkommendes livssituasjon. Også partisympatier har en situasjonsmessig forankring, men reflekterer også en mer permanent verdi-orientering. Man kunne i neste omgang spørre hvilke faktorer det er som bestemmer en persons livssyn og livsanskuelse. Søkelyset vil til dels måtte rettes mot oppvekst-betingelser og erfaringer fra tidligere leveår. Det foreligger flere muligheter for en videreføring av den determinant-analyse som er beskrevet i det foregående.

Referanser

- Baklien, H. B. *Psykologprofesjonen og dens omgivelser*. Universitetet i Oslo: Sosiologisk institutt, 1971. Utgitt på nytt som monografi i serien NAVF's Utredningsinstitutt's utredninger om forskning og høyere utdanning, nr. 6 for 1976.
- Christiansen, B. Hvordan psykologyrket oppfattes i den norske befolkning. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 1974, 11, 3-16.
- Christiansen, B. Den norske befolknings syn på psykologer. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 1986, 23, 619-634.
- Guest, L. The public's attitudes toward psychologists. *American Psychologist*, 1948, 3, 135-139.